

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ
КАТЕДРА „КОМУНИКАЦИЯ И АУДИОВИЗУАЛНА ПРОДУКЦИЯ”

МАРИЯ КОСТАДИНОВА СПАСОВА

ДЕТСКИТЕ ПРЕДАВАНИЯ

В БЪЛГАРСКОТО РАДИО (1931 – 1951 г.)

АВТОРЕФЕРАТ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”
ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.5. ОБЩЕСТВЕНИ КОМУНИКАЦИИ И ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ
(Журналистика – Радиоформати и програмиране)

ДОЦ. Д-Р МАНУЕЛА МАНЛИХЕРОВА
НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ

София, 2019

Дисертационният труд се състои от общ обем от 200 страници и включва: увод, три глави, заключение, приноси, библиография с общ обем 141 страници и седем броя приложения. Библиографията включва 140 източника, от които 119 на български език, 10 на руски език и 11 на английски език. В дисертацията са налични 2 броя таблици и 9 броя изображения, които илюстрират определени научни изследвания и изводите към тях. В дисертационния труд са използвани 133 позовавания на библиографски източници, периодични издания, архивни единици, аудио и онлайн източници.

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ**

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ И ДОСТОВЕРНОСТ

От Мария Костадинова Спасова, докторант по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Радиоформати и програмиране), декларирам, че представената от мен за защита дисертация на тема: „Детските предавания в Българското Радио (1931 – 1951 г.)“ за присъждане на образователната и научна степен "доктор" е самостоятелно и оригинално авторско произведение. Използваните източници на научна и емпирична информация са коректно документирани и цитирани при спазване на изискванията за защита на авторското право.

Дата: 10.06.2019 г.

Декларатор:.....

(Мария Спасова)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Увод	5 стр.
Съдържание на дисертационния труд	6 стр.
Актуалност и значимост на темата	8 стр.
Обект, предмет на изследването, цел и изследователски задачи	10 стр.
Изследван период и теоретичен преглед	11 стр.
Резюме на дисертационния труд	13 стр.
Заключение и приноси	24 стр.
Справка за публикациите по темата на дисертацията	29 стр.

УВОД

Реализацията на предаванията за деца е сред първите дейности в организираното радиоизлъчване в България и в структурирането на общонационална радиопрограма. Така, както всеки нов технологичен напредък и усъвършенстване на техническата база дава творчески тласък в развитието на новата електронна медия, така и всяко следващо излъчено предаване за деца е става все по-задълбочено, подготвено и професионално издържано. И всичко това се случва в контекста на бързо развиващите се темпове, с които се институционализира радиоразпръскването в България. Взаимовлиянието култура – медии през призмата на съдържателния прочит на началото на детските радиопредавания дава отговор на въпроса за значимостта и влиянието на новата медия – Радиото, като културен реформатор и феномен в българското общество и в българската медийна история през разглеждания период.

Като цяло през разглеждания период се оформят няколко основни тенденции при радиопрограмирането. От дистанцията на близо 90 години ролята на детските предавания за периода 1931 – 1951 година е неизмеримо голяма. Детските предавания не само обогатяват в творческо отношение цялостната култура на България, но и създават и възпитават добродетели на тогавашните деца, чак и до днес, когато звучат еднакво актуално. Наследството от детските радиопредавания продължава образователно-патриотичната си мисия. Ролята на детските предавания за периода 1931 – 1951 година и оценката на създаденото и излъченото в ефира на Радиото не може да бъде еднозначна. От една страна, именно тези специализирани предавания са едни от първите опити на радиоентусиастите от първите години да се доближат максимално до своите европейски колеги. От друга страна, и преди, и след Втората световна война, именно през предаванията за деца се прокарват основните патриотични и политическо-обществени насоки при възпитанието на младите граждани на Царството и на Народната република.

Детските радиопредавания се явяват едни от най-професионално и радиофоничните радиопроизведения, които, освен всичко друго, са оригинална творческа продукция. Те в по-голямата си част са създавани специално за всеки отделен брой, като рядко са излъчвани повторения. Обемът на произведенията надхвърля рамките на ефира, той остава в книги, които се издават, включва се в учебници, в нотните партитури, пази се във фонотеки.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД	3 стр.
ГЛАВА I. Детските радиопредавания на фона на приоритетите на нацията (родното, патриотичното, резултат от процесите в Европа)	14 стр.
1.1. Тенденциите в развитието на радиопрограмирането на детските предавания през разглежданите периоди	15 стр.
1.2. Приносът за общата културна и медийна история на България	23 стр.
1.3. Ролята на радиото като платформа за изява на българския интелектуален елит	26 стр.
ГЛАВА II. Детските радиопредавания като част от общата радиопрограма	30 стр.
2.1 Структура, съдържание и съотношение към общата радиопрограма	30 стр.
2.2 Музиката като част от детските предавания	63 стр.
2.3 Авторската музика и музикални изпълнения	69 стр.
2.4 Говорът като част от детските предавания	74 стр.
2.5 Авторските произведения и техните създатели	76 стр.
2.6 Новаторството в съдържанието на детските радиопредавания – детските радиогерои, структуриране на редакционен екип, постоянни сътрудници	83 стр.
2.7 Детските предавания и специализираният периодичен печат за радио през разглеждания период	87 стр.
2.7.1. Детските предавания в специализирания периодичен печат до старта на държавното разпръскване	88 стр.
2.7.2. Детските предавания в специализирания периодичен печат от старта на държавното разпръскване до края на Втората световна война	91 стр.
2.7.3. Детските предавания в специализирания периодичен печат за периода 1944 – 1951 година	96 стр.

ГЛАВА III. Радиопродукцията на детските предавания

3.1. Тенденциите в детските предавания до 1935 г.	101 стр.
3.2. Тенденциите в детските предавания 1935 – 1944 г.	103 стр.
3.3. Тенденциите в детските предавания 1944 – 1951 г.	109 стр.
3.4. Детските предавания на фона на предавания за деца във Великобритания и СССР през разглеждания период	113 стр.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ	123 стр.
------------	----------

ПРИНОСИ	127 стр.
---------	----------

БИБЛИОГРАФИЯ	128 стр.
--------------	----------

ПРИЛОЖЕНИЯ	141 стр.
------------	----------

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. Интервю във връзка с развитието на дисертационния труд с актрисата Мара Чапанова	142 стр.
--	----------

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. Интервю във връзка с развитието на дисертационния труд с редактора и заместник-ръководител на Детско-юношеска редакция на БНР Катя Воденичарова	149 стр.
---	----------

ПРИЛОЖЕНИЕ 3. Интервю във връзка с развитието на дисертационния труд с д-р Антоанета Радославова-Дойчева	165 стр.
--	----------

ПРИЛОЖЕНИЕ 4. Интервю във връзка с развитието на дисертационния труд с Ирина Вълчанова от Редакция Детски и младежки предавания на Българското национално радио	177 стр.
---	----------

ПРИЛОЖЕНИЕ 5. Списък на запазените произведения в ЦДА, звучали в ефира (1935 – 1944 година)	188 стр.
---	----------

ПРИЛОЖЕНИЕ 6. Списък с издадени произведения, звучали в ефира (1931 – 1951)	193 стр.
---	----------

ПРИЛОЖЕНИЕ 7. Контролна папка с детско предаване, излъчено на 10.III.1948 г., запазено в ЦДА.	197 стр.
---	----------

АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА ТЕМАТА

Значимостта на темата е заложена в разглеждането на детските предавания през първите 20 години от съществуването си като културно-образователна институция, като платформа за изява на българския интелектуален елит, като музикално-литературен продуцент и като изключително въздействаща медия с интензивна обратна връзка с най-вярната, но и най-критична аудитория – детската. В дисертационния труд за пръв път в комплексен вид за теоретичните медийни изследвания се разглежда темата за детските предавания в българското радио от дистанцията на периода 1931 – 1951 година. Изборът на разглеждания период е неслучаен. Това са първите 20 години, които са основополагащи и в същото време изключително продуктивни и високопрофесионално изпълнени от програмна гледна точка. Особено внимание се отделя на периода, в който Леда Милева ръководи Редакцията Детски предавания – октомври 1944 – септември 1951 година, още повече, че това е слабо изследван период от историята на българското радио. Приносът на Леда Милева е свързан с изграждането на цялостна система от сегментирани предавания, увеличаване на обема на радио продукцията, привличане на нови артисти, режисьори, автори, музиканти и изпълнители, създаване на детска театрална и музикална група от изпълнители и налагане на високи стандарти в радио практиките. Именно това специфицира аспекта на актуалност на проучването в контекстуален план. Детските предавания на фона на общата радиoproграма се изграждат като едни от най-професионално създаваните от програмна гледна точка радио-съдържателни единици в периода на нахлуване на новите технологии и новата медия през 30-те и 40-те години на миналия век. Подобна е аналогията и с настоящата експанзия на интернет, нови комуникационни канали, нови медии и социални мрежи, вече така достъпни за детската аудитория. Говорим за опосредствана експанзия на информация, музика, литература и изкуство, които стават достъпни за голямо количество малки слушатели. Ето защо говоримото, музикално и четимо наследство от детските радиопредавания продължава своята културно-просветителска, информационна и образователно-патриотична мисия и днес. Смисълът на интерпретацията на детските радиопредавания от дистанцията на почти цял век е да се докаже тяхната непреходност и в крайна сметка да си изведе константата на изключителното влияние на Радиото като медия и културен институт в разглеждания период.

ОБЕКТ И ПРЕДМЕТ

Обектът на изследване са детските предавания като част от общата структура и програмно съдържание на радиото в периода 1931 – 1951 година. Това е периодът, в който новото електронно средство за масова информация започва да доминира над печатните медии, налага се като основен държавен инструмент за влияние и разпространение на информация, знания, идеологически/политически тенденции, ползва се с протекции и не само следи, а и често води линията на развитие на държавата като цяло. Радиото в този период е “рупорът” на всякакви иновации и промени в обществения и политически живот. Детските предавания са едно от най-бързо развиващите се и усъвършенстващи се радио-единици в корпуса от радиотворчеството. От една страна, те са специализирани радиопредавания от смесен тип, от друга страна, със своята регулярност и радиофонична запазена марка се налагат като един от най-масовите блокове в цялата програмна схема на Радиото, създавани от най-утвърдените имена на културния елит на България.

Предметът на изследване са тенденциите, нововъведенията, закономерностите и упражняваното въздействие в излъчени “Часове”, които се интегрирани в цялостната линия на радиото като средство за масова комуникация на фона на приоритетите на българската нация.

Цел и изследователски задачи

Целта на изследването е да се проследи и интерпретира еволюционното програмно развитие на първите двайсет години на детските предавания в ефира на българското радио Стремежът на разработката е да се анализират отделните етапи на развитието на детските предавания от програмна и структурна гледна точка, а не толкова от публично-правна или технически-организационна.

Основна задача на изследването е да се реконструират и анализират тенденциите и иновативните професионални практики при създаването на детските радиопредавания като интегрална част от “модерното” и “съвременното” в общото културно поле на българската култура и медии в изследвания период 1931 – 1951 година.

Хипотези

От лична гледна точка се насочвам към детските предавания в този конкретен период,

защото интересът ми към дейността на Леда Милева в Радиото като ръководител на Редакция Детски предавания е продиктуван от факта, че дейността ѝ е изключително слабо проучвана, а е в основата на развитието на тази част от програмното съдържание и развитие на радиото като цяло.

Първа основна хипотеза на моето изследване е новаторството в програмирането за онова време и общият културен принос при създаването и реализацията на детските предавания. От една страна, културният принос е от гледна точка на говора – излъчените образци на световната и българската детска литература, най-нови детски произведения и персонификацията на детските радиогерои. От друга страна, новаторство от гледна точка на музиката – радиофоничността на предаванията, първите български авторски детски песни, радиооперети и радиоопиески.

Втората ми основна хипотеза е насочена към създаването и конструиране на нови жанрове в българския ефир, които са основно драматично-музикални. В хода на изследването установявам пряка взаимовръзка между тенденциите в развитието на музиката и литературата за деца през разглеждания период и създаването на радиосъдържанието на детските предавания на фона на приоритетите на българската нация – налагане на родното и патриотично съдържание като резултат от процесите в Европа. Фокусирам се върху актуалната патриотична и възпитателна тематика в изследвания период, която е функция на цялостното европейско влияние върху българската култура (основно западноевропейско до 1944 година и преобладаващо източноевропейско в следващия период).

Защитавам тезата, че детските радиопредавания в периода 1931 – 1951 година са едни от най-професионално създадените и излъчените в българския ефир предавания от смесен тип, както ги определят Матвей Вълев и Есто Везенков. Наблюдават тенденция за динамична и изключително стабилна обратна връзка с най-взискателната аудитория – детската, като по този начин се откроява въздействието на радиото през призмата на детските предавания.

Налага се тенденцията, че детските предавания в контекста на Радиото в ролята му на културна институция, са платформа за изява на български писатели и композитори. По този начин Радиото се превръща в първия голям литературно-музикален продуцент в България.

Метод на изследването

Изследването на детските радиопредавания в периода 1931 – 1951 г. е развито като

интердисциплинарно (комуникация, медиязнание, история, литература, музика, културология и др.). Методологическият инструментариум, който избирам, включва сравнителен анализ, дискурс анализ, описателни изследвания, контент анализ на наличните писмени и аудио-материали по темата и интервюта с личности, за да се създаде корпус от стабилна основа в полето на теорията за програмирането на детско съдържание.

Работата по темата обхваща обем от голямо количество писмено и малка част запазено аудио наследство, създадено в началото на детското програмиране – неизменна част от прогреса на самото Радио като медия, институция и културна платформа. В периода 1931 – 1951 година за детските предавания работят най-светлите умове и най-талантливите български автори, композитори и артист-изпълнители. И всичко това е било в самото начало на доброволни начала, с много ентузиазъм, труд, желание за възпитание на децата в добродетелност, родолюбие и формиране на широка обща култура. Това наследство е живо и до днес и продължава да въздейства, като образова, възпитава и забавлява и съвременните български деца, които се развиват в условията на новата ера на технологиите. За изследвания период именно Радиото е най-новата и изключително популярна медия, която въвежда и налага нови стандарти в културно и във възпитателно отношение. В този смисъл, интерпретативният дискурс на изследването неминуемо рефлектира в цялостния контекст – детското радиопрограмиране е съществена част от модерната, съвременна култура на фона на приоритетите на българската нация за разглеждания период.

Изследването се оказва голямо предизвикателство по отношение на запазеното до наши дни аудио наследство и библиографски източници за конкретния изследван период – в частност до 1944 година, тъй като след бомбардировките през зимата на 1943 и 1944 година по-голямата част от архива на Радиото е унищожен.

ИЗСЛЕДВАН ПЕРИОД

Периодът на изследването е заключен в две десетилетия – 30-те и 40-те години на ХХ-ти век. По-конкретно, **датата на първия специализиран детски блок е в неделя, 8 март 1931 г., когато Вера Бояджиева-Фол чете детски приказки от 16.30 до 17.00 часа.**¹ Последното включено в корпуса на докторантския труд предаване е подписано от Леда Милева като

---

¹ Радиовести, г. II, бр. 79, 7.III.1931 г. , стр. 1

началник отдел Детско-юношески - “Предаване за учениците от началните класове” на 25 септември 1951 година от 7.00 до 7.20 часа². Тоест, разглежданият период е от началото на март 1931 година до края на септември 1951 година – общо 246 месеца от българския национален радиоефир.

Теоретичен преглед

Задачата за проучване на посочения период (1931 – 1951 г.) е сериозно предизвикателство, основано на фундаментите, поставени от българските изследователи – Веселин Димитров, Михаил Минков, Филип Панайотов, както и първооснователите на теоритичната рамка на радиото като медия Сирак Скитник, Матвей Вълев, Петър Витанов, Есто Везенков.

Първичните извори включват, освен запазеното в „Златния Фонд“ на Българското национално радио и Държавния исторически архив, от които по-детайлно може да се научи какви са били първите стъпки при създаването на предаванията за деца през 30-те години, както и теоритично-анализационните произведения на служители на Радиото – Матвей Вълев и Петър Витанов, които застават в основата на медиязнанието за радиото в България. След 1944 година основни тези и концептуално изложение за съдържанието и задачите на детските предавания представят в специализираните периодики Леда Милева, Петър Стубел и Надя Трендафилова. Ценни сведения има и в мемоарната документалистика, свързана с имената на Леда Милева, Есто Везенков, Константин Константинов, Димитър Симидов, Александър Райчев и др.

Основната част от архивните единици от Централния исторически архив, които са източник за изследване детските предавания, са в архива с документацията на българското радио в следващите 7 години, до момента, в който Леда Милева напуска Детско-юношеския отдел. Става въпрос за два основни фонда – Фонд № 178К (Министерство на железниците, пощите и телеграфите) и фонд № 206 (Управление на радиоинформацията и телевизията). **В допълнение, за работата по детските предавания на сътрудници има малко оставени лични спомени, интервюта и документи и в лични архиви на съвременници.**

Във връзка с разработката на темата, проведех няколко **интервюта** с личности, пряко свързани с детските предавания и експерти в областта на детските радиопредавания от началото на държавното радиоразпръскване - актрисата Мара Чапанова, писателката и ръководител на

---

² ЦДА, ф. 206, о. 1, а.е. 280, стр. 564 - 570

Детска редакция Катя Воденичарова, музикологът и уредник на Музея за история на радиото в България “Проф. Веселин Димитров” д-р Антоанета Радославова-Дойчева, настоящият ръководител на Отдел Детски предавания в Българското национално радио Ирина Вълчанова.

РЕЗЮМЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В Глава I. Детските радиопредавания на фона на приоритетите на нацията са проследяват основните тенденции при създаването на детските радиопредавания, както се реконструира и цялостната картина на взаимодействия медия-култура. Предаванията за деца присъстват като едни от първите константи в концепциите и излъчвана програмна схема. Нещо повече, хората, които са в основата за съществуването на Радиото в България са модерни, високо образовани интелектуалци с особен афинитет към детската тема в изкуството. Детските предавания се създават, развиват и влияят на аудиторията през разглеждания период на фона на приоритетите на нацията – те следват естествения ход на внушение и издигане в култ на родното и патриотичното като част от процесите в Европа. От една страна, до 1944 година това е възпитание в изконните патриархални ценности и възхваля на лелеяния национален идеал за обединено отечество, от друга страна, след септември 1944 година – родолюбивото възпитание, но през призмата на патриотизма в новостроящата се социалистическа република, отново част от световните процесите, но само в Източната част на Европа.

Тенденциите в развитието на детското програмиране се проследява още от първите концептуални документи на Съюза “Родно радио”, публикувана в списание “Радио вестн” на 21.II.1930 година, където концепцията и идеологията на съдържанието за Детския час присъства като “детски приказки и песни, за възпитанието на детето, детето в училището”³. В **Устава на “Родно Радио”**⁴, утвърден на 16.10.1931 година се категоризира, че “съюзът е независимо обществено културно сдружение”, а в чл. 3, а) и се конкретизира и целта “да работи за културното, обществено и национално издигане на България чрез средствата на радиото”. Така работата по Детския радиочас от самото си начало е свързана с най-талантливите, съвременни и обърнати към всички европейски постижения личности – писатели и композитори с изявен

---

³ сп. “Радио Вести”, бр. 25, петък, 21.II.1930 г., стр. 3

⁴ ЦДА, ф. 1540К, оп. 1, а.е 1, л. 120 - 125

патриотичен дух. В **“Правилник за радиослужбата в страната”**⁵, утвърден с Указ на 18 май 1938 година се набелязват основните цели на държавното радио по отношение на програмата и аудиторията. В чл. 2, ал. а) се преповтаря, но и дообогатява концептуалната насоченост на програмното развитие от Устава на “Родно радио” и основни задачи на държавното радио: *“да дава на българските граждани от всички категории и възрасти всестранна просвета – музикална, научна, професионално-стопанска и здравно възпитание в общочовешки и национален дух”*. Радиото като институционализиран инструмент вече в ръцете на държавата и следва пътеката, по която вървят първоучителите в радиоразпръскването у нас.

След края на Втората световна война промените в програмата на Радиото са повлияни изцяло от политическата обстановка в страната. Всъщност, се налага категоричната подмяна на една идеология с друга. По отношение на цялостната генерална посока на радиопрограмата се поема нов курс, който е манифестиран като програма за изпълнение от заседанията на **Годишния програмен съвет** на Главни дирекция по радиоразпръскването при Комитета за изкуство, наука и култура в края на 1947 година обявява *“голямото пропагандно и възпитателно значение на радиото в обществения и културен живот е нас и на въпросите на радиоизкуството, което сега се изгражда у нас”*.⁶ Така се слага рамката на развитие на детските предавания в две посоки - възпитание и образование. Реално се продължава досега съществуващата линия – патриотизъм, любов към труда и свободата. Същевременно се акцентира в посока новата идеология и налагането на нов морал - братство със социалистическите и демократични страни, най-вече със Съветския съюз, както и новият здрав научен мироглед.

В няколко програмни статии на страниците на официозното специализирано списание “Радио преглед” Леда Милева формулира основните задачи, върху които се концентрира създаването на предаванията за деца – със запазено наименование Детски час, в последствие заменено от предавания за различни възрастови групи.

Всъщност, от гледна точка на програмирането на детските радиопредавания, активното представяне и популяризиране на новото българско изкуство е най-устойчивата тенденция.

---

⁵Илиев, Б. Вл. “Наръчник за радиоразпръсквателната и радиообонаментна служба в България”, София:Воен.изд. фонд, 1939, стр. 53-65

⁶сп. Радиопреглед, г. II, бр. 26, 29.XII.1947 г., стр. 4

Новата медия и детският жанр заличават поколенчески, художествени и идеологически деления. Българските писатели, поети и композитори разполагат с ново медийно средство, при това технически много по-достъпно и всеобхващащо аудиторията. С инструментариума на радиото, много произведения се легитимират първо през звука, огласяват се чрез ефира, а после са и отпечатвани и тиражирани.

В Глава II. Детските радиопредавания като част от общата радиопрограма последователно се разглежда структурата, съдържанието и съотношението към общата радио програма. Анализират се предаванията от гледна точка на говора и на музиката, като се обръща специално внимание на авторските произведения на български композитори, които въвеждат новите стилове и нови радио-жанрове.

Първите детски радиопредавания, обособени като “Детски час” (ориг. Изписване “Детски часъ”) прозвучават в ефира на Родно Радио в началото на 1931 година. Като съдържателна структура става въпрос за четения на живо от популярни български автори. През първия месец на излъчване – март⁷, това са две млади популярни писателки - Вера Бояджиева-Фол и Дора Габе. Те забавляват малките слушатели с приказки, стихотворения и поеми, които те лично четат пред микрофона на радиото. Продължителността на детската програма е 20 или 30 минути, като се оформя с постоянен ден на излъчване в неделя, от 16:00 часа.

Разбира се, трябва да се отбележи, че още със самия старт на програмата на “Родно Радио” в ефира звучат детски произведения, но те са по-скоро част от литературни четения, отколкото да бъдат заявени като радио единици с оформена концепция. **През 1931 година в програмата на “Родно радио” се включва “Детски час”, който е фиксиран в неделя, обичайно започва в 16:00 часа, но има и отклонения до половин час.** През 1932 година продължава положената традиция от изминалата година. Половинчасово блокче с детски приказки, разкази и стихотворения, като се правят опити да се привлекат изпълнители – деца от театрална школа, актьори, както и писатели, които професионално и радиофонично да четат произведенията. Седмично се излъчва по едно предаване в неделя с продължителност 30 минути. Появяват се Детски часове и в сряда или четвъртък.

---

⁷ в. Радиовести, бр. 79, 7.Ш.1931 г. , стр. 1

Вече през 1933 година Детският час добива по-регулярно звучене. Освен в неделя, се излъчва и в обедния блок на делничните дни, но без фиксиран начален час. Обикновено съдържанието в този първоначален етап е детски стихчета, разказ, приказка (от 10 до 20 минути), пресечени от музикални изпълнения на живо – на малки музиканти. **От 1934 година „Програмата за деца“ запазва часа и деня на излъчване, но вече с наложена ново име „Детски час“, както остава години напред. Вече „Детският час“ се ръководи от постоянните сътрудници на Радиото: детският писател Александър Лозанов, детският писател Атанас Душков и Николай Фол – ръководител на Детска театрална школа. Продължава постоянното излъчване на програмата в неделя от 16:00 часа, но има включвания и през седмицата (сряда или четвъртък). Обща продължителност на седмична база е 40 – 60 минути, но все още няма категорична регулярност.**

Реално във вече Държавното радио от средата на 1935 година общата систематичност на програмата задава и самата регулярност на детските предавания. Това води до изглаждане на структурата на предаванията и обогатяване на съдържанието, което освен да образова, призова и към развиване на въображението и креативността на малките слушатели. Защото детската аудитория е една от най-критичните и активни публики, тя е и най-взискателна към темпо, ритъм и звучене. През периода Детския радиочас е с обща продължителност от 45 минути. Началният час е 17:00, 17:15 или 18:00 – според сезоните и според училищните занимания на слушателите. Дните на излъчване са вторник и неделя или сряда и неделя. Ръководител на отдела, който отговаря за Детския час, е Йордан Стубел и това налага своя почерк и върху цялостното съдържание. Търсят се професионалисти за изчитане на текстовете и така за Детския час започват да работят едни от най-популярните актьори от Народния театър. Артистите, които изпълняват любими детски произведения са Никола Балабанов, Лили Попиванова, Асен Камбуров и Невена Куманова. Те са персонифицирани – „бате Кольо“, „бате Асен“. Освен това, сестрата на Парашкев Хаджиев - Надежда Ошанова, която е активен член на музикалната му група, отговаря за регулярната **рубрика за гатанки и радиоробуси – един от първите успешни опити за обратна връзка с детската аудитория.** Гюрга Пинджурова-Тричкова е въввлечена в Детския час като изпълнител и като педагог на народни песни. Тя най-редовно разучава различни народни песни, които в последствие се публикуват и на страниците на специализираните издания с програмата на Радиото.

В началото на 1937 година се търсят нови, разнообразни форми и похвати, като се появява тенденцията за регулярни детски музикални групи, които да изпълняват песничките,

въпреки че Гюрга Пинджурова продължава да участва редовно в Детския час и да разучава песни със слушателите. Новите музикални попълнения са са Групата на Сия Янакиева – млада, 26-годишна учителка, която работи с Йосиф Цанков и Групата на композитора Парашкев Хаджиев „Детска радост“. Започва бурното развитие на музикалните радиооперетки и музикалните радиопиески.

От есента на 1942 година „Детският радиочас“ се излъчва вече и в четвъртък. Това е свързано с появяването на едно ново радио-предаване с научно-популярна концепция и широкообразователна структура. Става въпрос за **Дядо Всезнайко – първият персонифициран герой в детските предавания**. (Тук не включваме **Томчо Палеца** от оперетките на Парашкев Хаджиев от 1937 година, нито **Борко Бърборко** от излъчваните забавни разказчета в Детски часове.) Ролята на героя Дядо Всезнайко е изпълнявана от актьора Асен Камбуров, а в предаването участва като основен водещ и учителят Христо Бучуков, както и група деца. Съдържателната тематика е образователно-възпитателна и е от най-широк кръг - история, биология, география, религия и народни обичаи, медицина и хигиена, спорт, археология и всякакви области на науката и знанието.

В периода след Втората световна война година Радиото сменя своята посока. За директор на Радиото е назначен Орлин Василев, който привлича – по препоръка на Пенка Касабова (сестра на Гео Милев), Леда Милева за ръководител на новосъздадената Детска редакция в средата на месец октомври 1944 година (**първото предаване, подписано от Леда Милева е с дата 22 октомври 1944 година, и в него главен герой е Ружка Дружка**⁸). След 1944 година се конструира по-осезаемо сегментиране на детските предавания. Постепенно, те се разслояват и профилират по възрастов признак и категорично се отделят предаванията, свързани с политиката на Партията (БКП) – детските организации “Чавдарче” и “Септемврийче”. Всъщност, първият досег на Леда Милева с радиото е детска радиопиеска, по чийто текст Парашкев Хаджиев създава музикална радиопиеса.

Първите промени, които налага Леда Милева са свързани с новите задачи, които са поставени пред Детския час в новата обстановка. За пръв път като платформа те са формулирани в статията “Новото в Детския час” от 12 май 1946 година на списание “Радио преглед” – възпитание като високо издигнати личности, здравословна и физическа култура, емоционално и интелектуално развитие на децата и, разбира се, масово-политическо възпитание на децата в

---

⁸ ЦДА, ф.206, о.1, а.е.1, л. 156

патриотично-родолюбива насока и запазване на патриархалния морал за труд, послушание, самоусъвършенстване. Така предаванията за деца са разделени според възрастта на малките слушатели:

Вторник – 10 минути за най-малките слушатели, от 2 до 5 години

Четвъртък – половин час за децата от 5 до 10 години

Неделя – половин час за децата от 10 до 14 години (Час за септемврийчетата)

Събота – 10 минути с по-общ материал, разбираем, интересен за децата от почти всички възрасти.

Леда Милева привлича нови млади композитори за създаване на песни, музика към пиески и сценки и др. По това време за радиото започват да работят Петър Ступел и Александър Райчев. Освен това, след специално прослушване, Леда Милева въвежда и включването на постоянна група от около 10-тина деца – изпълнители в детския радиотеатър и опит да се изнесат пред микрофона най-хубавите произведения от световната детска литература.

Интересно е, че се отделя специално внимание както на музикалното образование чрез изпълнения на нови песни, пиески, радиооперетки, но и в изучаването на чуждестранни (предимно съветски) и на народни песни – Гюрга Пинджурова продължава да е част от екипа на българското радио. Въвеждането на гимнастика и специални упражнения за децата в рубриката “Десет минути гимнастика за децата” също говори за разнообразяване и обновление на съдържанието на детските радиопредавания, на опит да се надхвърли обичайната линия медия – аудитория. Тази рубрика подкрепя линията за физическо здраве и възпитание на децата, започната в периода на Сирак Скитник.

Именно Леда Милева въвежда персонифицирането на конкретни радиогерои-водещи на детските предавания, с които се улеснява връзката с малката аудитория, търси и намира активна обратна връзка. Вече чичо Кольо и чичо Асен не са възрастните, които са домакини на Детския час, докато той влиза в домовете на българските деца. Това са персонифицирани герои, които са близо до възрастта и усещанията на малките слушатели. Новите постоянни радиогерои са Ружка-Дружка, Живко Стрелата, Бате Райко Многознайко и Веселушка Непослушка.

Програмата на детските предавания от края на септември 1944 година до края на 1946 година е с излъчвания сряда, четвъртък, събота и неделя – тоест, запазва се познатата

за аудиторията структура. **Общата продължителност на предаванията седмично е между час и час и половина. През 1947 година излъчването на предавания за деца става ежедневно, тоест удвоява се присъствието в ефира на Радиото на специализирани блокови предавания. Въвеждат се и сутрешни излъчвания на детската програма.** Общата продължителност седмично е 225 минути регулярни предавания. Продължава да се налага сегментирането и профилирането от гледна точка на аудиторията. Както като съдържание, така и като дължина предаванията се систематизират и формират. В сряда в рамките на 10 минути се добавя и още едно детско предаване, свързано с политическата конюнктура – “Десет минути за чавдарчето”. В програмата на детските предавания се въвежда нов допълнителен сегмент – “Песни и гимнастика за малките дечица”, което се трансформира в “Десет минути гимнастика за деца” от 24.VI.1947 година. Предаванията са с дължина от 10 минути, включват физически упражнения и песнички за изучаване, които допълнително се поместват в списание “Радиопреглед”.

През 1948 година структурата на програмната схема продължава в същия ритъм(в посочването по-долу няма да делея излъчванията по 1ва или 2ра програма на Радиото, която стартира на 15 март 1948 година). Обособява се час за изпълненията на трупата на Детския радиотеатър. Седмично произведения обем за детските предавания се увеличават на 270 минути чисто програмно съдържание.

През 1949 година програмната схема поддържа линията на експанзия на детските блокове, макар и да се вкарва програмирането на 15-минутни радиоединици. Общият седмичен обем е вече 350 минути. Някои предавания се произвеждат и излъчват по два пъти – съответно за 1ва и за 2ра програма на Радиото. Включва се предаване за изучаване на песни “Пейте с нас”. Премахва се “Час” от заглавията на предавания, някои са с променени наименования, насочени основно по възрастов критерий в посока образователна степен – предучилищна възраст, средношколци, прогимназиални ученици и т.н. Посоката е към колективизъм и включване на всички подрастващи в новоизграждата се държавна система като пълноправни граждани. През 1950 година програмирането на съдържание за деца се връща на половин часова схема на производство.

Като част от цялостната концепция на радиопрограмата, и детските предавания са в началото си са доминирани от музикални изпълнения, премесени с индивидуални изпълнения на кратки форми – стихотворения, приказки, разказчета. Първите предавания до 1935 година са

основно от деца-солови изпълнители и детски училищни хорове към гимназиите в София и околността. Отделно, като доброволен сътрудник е привлечена Гюрга Пинджурова-Тричкова, която дава началото на първата рубрика за изучаване на народни песни. Така, още в самото начало, когато все още обликът и форматът на детските радиопредавания не е структуриран, се обръща специално внимание върху музиката при децата. Още в началото на 30-те години, участието на Гюрга Пинджурова показва силната възпитателна и образователна роля на радиото. Участията ѝ в Детския час са включвали изпълнения на патриотични и фолклорни песни, които после тя е диктувала на децата, публикувала е в списанията текста и нотите. От друга страна, в този период са се изнасяли цели концерти от хоровите състави и оркестри на тогавашните гимназии и прогимназии. По това време музикалното образование е било важна част от подготовката на младите българи. Било е въпрос и на престиж да участват в някоя музикално формиране в училище. Освен Гюрга Пинджурова, за музикалното оформление на “Детския час” са се включвали и певицата Иванка Митева и певецът Петър Райков.

Но след 1935 година, когато музикален уредник става Димитър Ненов, съвместно със Сирак Скитник, разработват нова визия за детските предавания и все по-често на мястото на възрастните, започват да участват деца, по-конкретно организирани детски групи, които работят с композитор. Основните изпълнители на вече специално подготвени за ефира на радиото песни, мюзикъли и изобщо музикална програма, обвързана с конкретното съдържание на предаването са две групи – Групата на Сия Янакиева, която работи с композитора Йосиф Цанков, и Групата на Парашкев Хаджиев “Детска радост”.

След 1944 година Леда Милева, която застава начело на Детската редакция на българското радио, привлича композиторите Петър Ступел и Александър Райчев. В архивите на Българското национално радио са останали едни от най-любимите музикални песни и пиеси, които се изпълняват и до днес. Други често срещани имена сред музикалните редактори на предаванията за деца в този период са композиторите Боян Икономов, Тодор Попов, Константин Илиев и др. Парашкев Хаджиев и Боян Икономов продължават да сътрудничат на Радио София и след Втората световна война.

Голяма част от звучалите произведения по Радиото са издавани в последствие като отделни книги, пиеси и части от сборници със стихотворения. В това изследване съм се опитала да систематизирам като списък знаковите издания на Николай Фол, Атанас Душков, Никола Балабанов и Леда Милева в рамките на разглеждания период. В списъка

са изброени 11 пиеси от Николай Фол, както и 18 сборника със стихове от Атанас Душков. В дисертационния труд конкретно се разглеждат четири издадени произведения на Никола Балабанов и Леда Милева – двама професионалисти, които именно благодарението на работата си в Радиото започват да се занимават със създаване на творчество за деца – „Букви и бонбони“, „Добър вечер, мили деца“, „Весело чавдарче“ и „Без кого не може“.

В изследването са представени за пръв път детските персонифицирани герои, които са част от детското радиопрограмиране в продължение на 20 години – това са Томчо Палеца, Борко Бърборко, Дядо Всезнайко, Ружка Дружка, Веселушка Непослушка, Живко Стрелата, Бате Райко Многознайко.

Особено внимание е обърнато и на детските предавания и тяхното отразяване в специализирания периодичен печат през разглеждания период. Това изследване включва проучвания както на публикуваните статии и обявления за програмата на Радиото, където присъстват детските предавания в специализираните издания за радио, които условно за целите на настоящето изследване са разделени на три периода – от старта на детските предавания до началото на Държавното радиоразпръскване, от началото на Държавното радио до 9 септември 1944 година и от 9 септември 1944 година до края на периода, в който ръководител е Леда Милева. Тук се включват анализ на вестници и списания като „Илюстрирана радиоседмица“, „Български радиопреглед“, „Ново Радио София“, „Радио Вести“, „Родно радио“, „Радио свят“, „Радиопреглед“ и др.

В Глава III. Радиопродукцията на детските предавания са проследени последователно тенденциите в детските предавания през трите основни периода – 1931 – 1935 г., 1935 – 1944 г. и 1944 – 1951 година, както и развитието на програмното съдържание за деца на фона на предаванията във Великобритания и Съветския съюз.

В самото начало, за периода 1931 – 1935 година тенденцията в детските предавания е да се изпълняват приказки, разкази и класически или фолклорни музикални изпълнения, но на шахматен принцип (редуване на музика и говор) и без програмирано сегментиране на детската аудитория. Изпълнители са доброволни сътрудници - или детски групи, отделни ученици-представители на отделни училища или самите автори на литературните произведения. Изпълненията са на живо, често без предварителна подготовка и в повечето случаи са индивидуални.

След като начело на Радиото застава Сирак Скитник и определя цялостния професионален облик на програмата, като съответно предаванията за деца вече имат по-избистрен и структурно регулярен облик. Съдържанието за деца се презентира от професионални актьори и актриси. Изчистената структура на детските часове включва отделни рубрики, които се редуват с музика. Това е и периодът, в който за пръв път започват да се излъчват музикални и литературни материали, които са създадени конкретно за радио. Държавното радио става продуцент, който изисква създаването на конкретно стойностно и професионално съдържание. Музикалните изпълнения са поверени на две конкуриращи се групи, които са ръководени музикално от Парашкев Хаджиев и Йосиф Цанков, което само по себе си говори за професионалното отношение към работата. На съдържателно ниво се отличават първите успешни опити за детски оперетки и мюзикъли. **Разглеждат се и детските радиопрограми в регионалните радиостанции Варна, Стара Загора и Скопие.**

Всъщност, този период поставя началото на основните професионални тенденции в детските предавания, които ще се доразвият през следващия период, но в по-голям мащаб и с активното участие на Леда Милева в структурирането на голям редакционен отдел. Самата Леда Милева споделя, че за структурирането на екипа и съдържанието на предаванията, тя се е учила от двете най-развити по отношение на предаванията за деца световни радиопрограми – Радио БиБиСи и Радио Москва.⁹ Освен това, под ръководството на Леда Милева, важна роля играе радио режисьорът с неговият драматургичен подход и стил. В спомените си от тези първи стъпки на Детския радиотеатър, актрисата Мара Чапанова разказва, че работата ѝ с Леда Милева е развила в децата-изпълнители естетическото чувство за необходимостта как да се говори пред радио¹⁰

Детските радиопредавания се явяват едни от най-професионално и радиофоничните радиопроизведения, които, освен всичко друго, са оригинална творческа продукция. Те в по-голямата си част са създавани специално за всеки отделен брой, като рядко са излъчвани повторения. Обемът на произведенията надхвърля рамките на ефира, той остава в книги, които се издават, включва се в учебници, в нотните партитури, пази се във фонотеки. Детските предавания не само обогатяват в творческо отношение цялостната култура на България, но и

---

⁹ А.В, “Глобусът на детското въображение”, интервю как се създава Детския радиочас с Леда Милева, сп. “Радио преглед”, г. I, бр. 6, 21.06.1946 г., стр. 6

¹⁰ Интервю с Мара Чапанова. Приложение 1.

създават и възпитават добродетели на тогавашните деца, чак и до днес, когато звучат еднакво актуално.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд изследва детските предавания като част от програмната структура от първите 20 години (1931 – 1951 г.) на радиоразпръскването в България. Основният му фокус е върху структурата, съдържанието и тенденциите в развитието на специализираните предавания за деца. Предаваният са разглеждани детайлно, както в конкретните творчески жанрове в радиото, така и във връзката им с отделните етапи от развитието на Радиото, което преминава през обществените и социо-културните процеси на популяризиране на родната, българска литература и музика, употребата на разнообразни практики и създаването на нови културни единици, които продължават живота си, след премиерата си в радиоефира.

В изследването се налагат няколко хронологични етапа, които очертават основните тенденции в развитието на детските радиопредавания. Освен това се открояват и различните подходи към съдържанието и радиоподукцията на детските предавания.

Откривам първи подход, свързан с първия етап на реализация на продукцията на детските предавания, когато един Детски час наподобява училищен концерт-рецитал, в който се редуват литературни и музикални изпълнения без цялостно изчистена драматургична линия. Главни изпълнители в предаванията са или самите автори (писатели) на произведенията, или детски музикални групи или солисти. Често има само механично редене на отделни звукови елементи (говор или музика), без предварителна подготовка и по-важният проблем, без адаптирането им за радио. Изключения от това правило са отрететираните и художествено оформени Детски часове, в които участват деца от актьорската школа на Николай Фол с многоактови пиески. Друго изключение е музикалното участие на Гюрга Пинджурова-Пинджурова Тричкова с изучаването на детски и фолклорни песни по време на детските предавания.

Вторият подход при програмирането наблюдавам с включването на професионални актьори като говорители и водещи на Детския час, разнообразяване на жанровете – опознавателно-научно популярни, поставяне на задачи, гатанки и фокуси, които изискват обратна връзка от аудиторията. Отделно от това, се налага основният подход в пренасянето на музикално-сценичния жанр оперета и театралния жанр пиеса – под формата на детски музикални радиопиески, които са създавани специално за Детските часове. Този подход е част от цялостната стратегия, която налага Сирак Скитник като главен уредник на Държавното радио, според когото за съдържанието на Радиото трябва да се работи като за театралната сцена. Налага се професионално отношение към съдържанието по отношение на драматургичните сюжети, по отношение на музиката, на цялостното радиофонично звучене, както и по отношение на

професионалистите, които трябва да го подготвят – музиканти, писатели, поети, артисти. И всичко това на фона на приоритетите на нацията през 30-те и 40-те години на ХХ-ти век – родната култура като част от европейската.

Третият подход се очертава при създаването на творчество за деца (защото сами по себе си детските предавания са отделни творчески радиоединици) и вече е свързан със сегментирането на детската аудитория, което налага повишаване на цялостния обем от радиопродукция за деца. Отделно, доусъвършенстват се всички нововъведения от гореизброените продукционни подходи, като се надграждат със създаването на група за Детски радиотеатър – деца-изпълнители, с които работят не само редактори-литератори, но и професионални музиканти-композитори и режисьор-постановчици, съсредоточени в радио, съдържателните единици. Увеличаването на екипа от сътрудници за Детска редакция и структурирането на отделни сегменти за най-малките, за учениците в началните класове и по-големите ученици води до включването на персонифицирани герои, които опосредстват функцията на радиоводещите. Допълнително се развива и усъвършенства и звукозаписната техника, за да се включва разнообразие от допълнителни звукови картини, преправяне на гласове на радиогерои и т.н.

При изследването на детски предавания в периода, в който Леда Милева оглавява редакцията, в едни от най-бурните години след промяната на политическата и обществена следвоенна обстановка, установявам полагане основите на нови тенденции и иновативни професионални практики, въведени от нея при създаването на детските радиопредавания. Като интегрална част от съвременното културно поле на българската култура и медии в период 1944 – 1951 година, детските предавания се открояват като изключително важен фактор с широко въздействие и като високо професионален медиен творчески продукт.

Доказва се основната хипотеза на моето изследване за новаторството и общия културен принос при създаването и реализацията на детските предавания. Най-много създадени за целите на предаванията образци на българската детска литература, най-нови детски произведения звучат именно в разглеждания период. А персонификацията на детските радиогерои играе важна роля за възпитанието на децата и за изграждане на близка връзка с детската аудитория. От друга страна, радиофоничността на предаванията се изгражда с умелото съчетания на баланса между музика и говор и включване на първите български авторски детски песни, радиооперети и радиопиески. Така се налага и поредната новост - създаването и усъвършенстването на нови жанрове в българския ефир, които са основно драматично-музикални.

В хода на изследването установявам пряка взаимовлияеща връзка между тенденциите в развитието на музиката и литературата за деца през разглеждания период и създаването на радиосъдържанието на детските предавания, което е на фона на приоритетите на българската нация в различните периоди – налагане на родното съдържание, на патриотично съдържание по време на Втората световна война и на двете, в съчетание с новите интернационални социалистически тенденции. Цялата детска продукция има възпитателна и образователна функция със задача да насочи вниманието на малките слушатели към актуалните патриотични, патриархално-морални, а впоследствие и към патриотично-колективистична тематика, която се налага през изследвания период и е функция на цялостното европейско влияние върху българската култура (основно западноевропейско до 1944 година и преобладаващо източноевропейско в следващия период).

В дисертационния труд се доказва хипотезата за динамичната и изключително стабилна обратна връзка с най-взискателната аудитория – детската, като се откроява въздействието на радиото през призмата на детските предавания. Често, именно обратната връзка на слушатели определя и новите посоки, в които се създават предаванията за деца.

Потвърждава се и хипотезата, че детските предавания в контекста на Радиото в ролята му на културна институция са най-стабилната платформа за изява на писатели и композитори, които често са млади, повлияни от на-добрите световни актуални и модерни примери. Благодарение на техния ентузиазъм и експериментаторски подход при създаването на текстове и музика, детските предавания винаги звучат актуално и съвременно. Така Радиото, което възлага непрекъснато обем от радиопродукция специално за детската аудитория, се явява първият голям литературно-музикален продуцент в България.

Детските предавания през целия разглеждан период (включително и до края на 80-те години на XX-ти век) са основен елемент от програмната структура на българското радио. И като такъв, те дават трибуна на най-популярните творци и артисти, но и изграждат поколения от такива. Всички, които интервюирах за изследването повтаряха като отличителен знак за работата си в детските предавания думата “школа” – защото възпитанието не е само в семейството, в училището, в приятелския кръг по интереси. Основното възпитание в изграждането на вкус към музика и литература в разглеждания период е именно през Българското радио. Защото както акцентира Ирина Вълчанова в интервюто си пред мен: *“Големите имена не са предназначени*

*само за възрастните. Големите имена възпитават малките деца. И всъщност, това създава една традиция”.*¹¹

---

¹¹ Интервю с Ирина Вълчанова, Приложение 4

ПРИНОСИ

Приносите на настоящата дисертация към научната и научно-приложната сфера могат да бъдат формулирани по следния начин:

1. За първи път се прави цялостен преглед на развитието на детските предавания в българското радио от началния период на радиоразпръскването до 1951 година. До този момент детските радиопредавания са частично изследвани в различни научни разработки, но до граничната 1944 година.
2. За първи път се проучва периодът от 1944 до 1951 година, белязан от личността на Леда Милева като ръководител на Детската редакция, която създава първите професионално структурирани радиопрактики в българското радио по отношение на детската тематика, по-конкретно създаване на специализирани творчески звена и програмно съдържание за деца.
3. За първи път е направено систематизиране на процеса на програмиране на детски радиопредавания за разглеждания период от първите 20 години на съществуването им. Изследвани са и са анализирани тенденциите и подходите при детското програмиране. Проследени са програмните политики, които са резултат от творческата дейност на най-ярките представители на литературния и музикалния елит през разглеждания период.
4. Изведени са основните тенденции по отношение на новаторството и професионалните високи стандарти за създаване на детските предавания на основата на проучване и анализ на голям брой библиографски, журналистически и мемоарни източници.
5. Изследването е цялостен съдържателен обзор на самите детски предавания, поставяйки отправна точка за бъдещи научни търсения в тази област.

СПРАВКА ЗА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Спасова, Мария. Говор и музика в детските радиопредавания през 30-те години на Х-ти век. // Докторантски четения 2017 НМА “Проф. Панчо Владигеров”, сборник, София: Дайрект Сървизис, 2018, стр. 83 -92
2. Спасова, Мария. Детските радиопредавания (1931 – 1951 г.) Началото. // Инфраструктура. Бизнес и комуникации. (сборник с доклади), София: ИК УНСС, 2017, стр. 287 - 294
3. Спасова, Мария. Леда Милева и детските предавания (1944 – 1951 г.)//Медийна среда, публична и стратегическа комуникация. (сборник с доклади), София: ИК УНСС, 2018, стр. 423 - 429

ДОПЪЛНИТЕЛНИ УЧАСТИЯ, СЕМИНАРИ, КОНФЕРЕНЦИИ

1. Докторантски семинар на тема: "Медии, комуникации, традиционно и дигитално публикуване", организиран от Катедра "Пресжурналистика и книгоиздаване", ФЖМК, СУ "Свети Климент Охридски" – 20.10.2017 г., 21.10.2017 г., София, с доклад *"Букви и бонбони" и "Добър вечер, мили деца!" от Никола Балабанов между Детския радиочас и детската книга. (Детските предавания в Българското радио 1931 - 1944 г.)*
2. Международна регионална конференция "e-PROFMAN Talks: Linking Business and Communications", организирана от School of Journalism and Public Relations, Institute of Communication Studies, Skopje – 18.05.2018 г., гр. Скопие, Р Македония – участие в панелна дискусия
3. Националната конференция "Радио: памет и съвременност", организирана от Катедра „Радио и телевизия“, ФЖМК, СУ „Св. Климент Охридски“, Кръглата маса "Радио и звукова памет" – 3.12.2018 г. София, с доклад *"Приносът на Леда Милева за детските предавания"*